

BE MIG TRANSCENDERA MINA LIVSBETINGELSER – GÅ UNDER AV DETTA

MARA LEE

Jag är ingen kvinnlig författare.

Vad

betyder

denna utsaga när den yttras av

en omiskännligt kvinnlig

kropp?

I en reflexion över Simone

de Beauvoir beskriver Toril Moi något som hon kallar

Beauvoirs dilemma: För att undvika att spärras in i

könets biologiska fängelse tvingas kvinnan att

utradera sin

subjektivitet och måste därmed

spela rollen som en generisk,

universell människa, vilket

innebär att vi

automatiskt

nedvärderar våra specifika, kroppsliga och

subjektiva erfarenheter.¹

Påståendet *Jag är ingen kvinnlig*

författare (om man är det, vill säga) går därmed inte att bedöma utifrån

sanningskriterier, utan måste värderas

utifrån sin speciella kontext, nämligen:
Vad är det för samhälle, provokation eller
bakomliggande mekanismer som
tvingar fram detta
absurda hävdande?

Det finns flera orsaker till
oviljan att låta ett svepande
adjektiv definiera vem jag är och
vad jag gör. Den primära orsaken till varför jag
skulle motsätta mig etiketten ”kvinnlig” är
inte att den skulle
reducera mig till kropp, utan den tankefigur som
ligger bakom iakttagelsen, nämligen föreställningen att
det skulle finnas en rak och direkt korrespondens mellan
utsida och
insida, en
ofrivillig representation, mitt
ansikte
som en
delegat för mitt
inre (som därmed blir typifierat; essens och ting).

Ergo:

Det är inte kroppen
i sig
det är fel på – det är inte
den som ska
glömmas, tänkas bort,
utraderas, utan:
det är den underförstådda figuren att
utsidan skulle vara en direkt reflektion av
vårt
inre.

Härmed skulle man kunna omformulera problematiken:
känslan av
fångenskap
handlar inte i första hand om att reduceras till
kropp, utan snarare om att

reduceras till
kroppens
yta.

fallytor

Jag är chanslös. Jag är överbestämd utifrån. Jag är inte slav under den "idé" som andra har om mig, utan under mitt eget framträdande.²

Såg en debatt på tv som handlade om naturlig
skönhet kontra
plastikoperationer, det var länge sedan. En ung, svensk
vänsterorienterad
stockholmska debatterade mot
två kvinnor, mor och dotter med rötter i
Östeuropa.
Den vänsterorienterade stockholmskan argumenterade
sakligt och företrädde sunda, oklanderliga
värderingar som att "man måste acceptera sig för
den man är", "naturlig skönhet" etc, alltmedan de
östeuropeiska kvinnorna var positiva till
plastikoperationer.
Det säger sig
självt vem som
vann
debatten
samt
var i besittning av
naturlig
skönhet.

Något gnager i mitt inre, tuggar på mitt hjärta.
Jag tänker på Michael Houellebecq. Hans karaktär
Michael i *Konkurrens till döds*. Vad
han skulle ha tänkt om den där vänsterorienterade

stockholmskan med sunda värderingar. Vad han skulle ha fantiserat om henne.

Jag slår mig ner vid elden och upptäcker min hud. Jag hade inte sett den förut. Den är verkligen ful. Jag hejdar mig, ty vem kan säga mig vad skönhet är?

Vart skall jag nu ta vägen? Jag kände ett välbekant flöde välla upp ur mitt väsens oräkneliga fasetter. Raseriet steg i mig. Det var längesedan elden slocknade, och nu darrade negern återigen.

"Titta, vilken vacker neger..."

*"Den vackre negern ber er dra åt helvete, madame!"*³

glömska

Lösningen på Beauvoirs dilemma finner Toril Moi hos Virginia Woolf som hävdar att

(den kvinnliga) författaren bör

"skriva som en kvinna som

glömt

att hon är en

kvinna."⁴

Låter

fint, men möjligtvis är jag en smula

trött på

utopiskt

vaga

bilder. Det finns en

verklighet. Alla har

kroppar.

Att "skriva som en kvinna som

glömt

att hon är en kvinna"

tycks vid första påseende

svåruppnåeligt för

ganska många. Ty

ganska många

befinner sig i en

En del av själva problemet i nutida politiskt liv är att inte alla räknas som subjekt [...] inte riktigt erkän[n]s som sådana, subjekt som lever men som ännu inte

verklighet som knappast låter oss
glömma
vilken typ av
kroppar
vi bär.

anses
som
liv.⁵

Går det att
glömma? Är det ens
önskvärt att glömma? Vad
betyder denna glömska och hur
verkställs
den?
Svar: I skrivandet. Och
kanske är det specifikt för skrivsituationen, att
den kan uppbringa en
emancipatorisk glömska
med förmågan att
frigöra, överskrida och utforska utifrån
nya positioner.

När sådana liv går förlorade är de
följaktligen inte sörjbara eftersom [...] förlusten av sådana befolkningsgrupper bedöms vara nödvändig för att skydda ”de levandes” liv.⁶

Det är alltså *inte* fråga om sömnens välgörande glömska eller förnekelsens repressiva, inte heller fascinationens uppslukande glömska eller inspirationens berusande flykt. Tvärtom är skriftens glömska ett aktivt arbete.

Ett brytande som släppts lös, ty det är just passande att här tänka på spänningar och kraftspel, på det svartsjuka, hämndlystna, dolda *physis*, på det raseri som alstrar detta förtryck – och det är därför som denna amnesi förblir aktiv, på något sätt, något annat än enkel glömska.⁷

Jag säger inte att det
måste göra
ont, men att överskrida sina normalt sett
fastställda befogenheter, att
skriva sönder
den inramning som till vardags pekar ut mig
såsom ful och därmed bitter, blond och därmed korkad eller
tjock och därmed lat,
att
slita sig loss ur det korresponderstänkande som

vill definiera mig som en kvinnlig författare kommer
dessvärre att
inbegripa ett visst
mått av
våld.

fallytor 2

När Tiina Rosenberg på ett symposium om
feministiska strategier⁸ säger att hon är tveksam till
förekomsten av
självförsvarskurser på feministiska gatherings, förstår jag
henne – ty hon argumenterar för ett samhälle där
självförsvarskurser borde vara överflödiga. Men
samtidigt säger Diana Mulinari, deltagare på samma
symposium: ”Feminism is not a
face place [hon menar safe place].”

Mulinari avser naturligtvis
inte

knytnävsslag eller
överfall i mörka

gränder, men ändå: det går inte att tänka bort
skuggorna, hörnen, icke-platserna eller
det odefinierbart ihopskrynkade på
kartans utkanter. Det finns

mörker. Det finns

sjukdomar, olyckor, naturkatastrofer och
död. Det finns

våld. Oavsett samhällsskick: den

våldsamhet varmed en kropp skiljs från en annan och
blir till, eller hur konturerna skärs ur köttet och blir en
individ – våldet finns där, som en

förutsättning och mörk

Men hur mycket kroppen,
betraktad som social
till både yta och djup,
än är en förutsättning för överlevnad, så är
den också det som, under vissa sociala förutsättningar,
utsätter våra liv och vår överlevbarhet för fara.⁹

potential, hos var och en som säger
jag.

Och därmed är det kanske inte så
 anmärkningsvärt att varje gång gränserna för detta
 jag hotas, ifrågasätts, invaderas, så riskerar
 våldet att återaktualiseras: ett
 verbalt
 påhopp, en förolämpning, en fysisk
 konfrontation, ett vansinnesdåd eller
 varför inte en
 text. Och symmetriskt:
 varje gång jag *vill* utmana gränserna,

det faktum att ens egen kropp aldrig
 är helt och hållet ens egen, avgränsad och
 självreferentiell, är givetvis
 förutsättningen för passionerade möten, för
 begär, för längtan och dessa former av
 tilltal och tilltalbarhet som känslan
 av att vara levande beror på.¹⁰

vill ifrågasätta, rycka ut eller rentav förstöra dem, så
 kommer våldet att återaktualiseras:
 förhoppningsvis
 i form av en
 text.

Osynliggörande eller exploatering

Våldet som en ofrånkomlig och mestadels
 destruktiv kraft blir extra påtaglig och
 insisterande inom det
 visuellas domäner, blickarnas
 slagfält. Om Beauvoirs dilemma (fångenskap/utraderande) skulle formuleras i enlig-
 het med en blickarnas regim skulle utfallet bli
 ännu värre. En adaptering skulle kunna lyda:
 Att stå och
 balansera denna kropp över en avgrund som å ena sidan heter
 osynliggörande,
 å andra sidan
 exploatering (och nu nämner jag inte ens
 representationsproblematiken).

*Det finns ingen bild av kroppen utan fantasin om
 dess öppnande¹¹*

”Vad är det för jakt på alltings inre delar”
står det i Katarina Frostensons dikt ”Negativ, tindra”,
och Georges Bataille skulle antagligen svarat
så här:

”Lockelsen hos ett vackert ansikte eller fina
kläder får sin verkan genom att det vackra
ansiktet antyder vad kläderna döljer. Vad
det handlar om är att vanhelga detta ansikte,
dess skönhet. Till att börja med vanhelga det
genom att blotta kvinnans intima delar [...].
Skönheten är av största vikt såtillvida som
fulheten inte kan besudlas, och erotismens
väsen är besudlandet. [...] Ju större skönheten
är, desto mer djupgående är besudlingen.”¹³

Ytans lockelse, förförisk, oroande; vi vet inte vad som
finns därunder. Bara denna drift att
krossa
något, och helst något
vackert.

Yta och våld hänger ihop. På samma sätt har
Georges Bataille formulerat den oupplösliga
förbindelsen mellan
bild (produktion av likhet)
och
aggression (förstörelsen av likhet).
Det är en
förbindelse som pockar och glider undan, men som
hänger samman med det faktum att
bilder, oavsett syfte, motiv eller budskap, finns där för att
locka till sig min – betraktarens – blick.
Eller, som med Susan Sontags mycket
diskutabla ord:

”Må de avskyvärda bilderna
hemsöka oss.”¹⁴ Sontag hyllar (den grymma) fotografiska bildens förmåga att
ytligt peka på

”Perception och politik [policy]
är bara två modaliteter
av samma process varigenom
den ontologiska statusen hos en
utpekad befolkningsgrupp
äventyras och
suspenderas”¹²

Jag tänker på Patrick Bateman
och vad han skulle ha fantiserat om den
unga, vänsterorienterade
svenskan som var
emot
plastikoperationer, och
vad han skulle ha
gjort med
henne

bitar av verkligheten, och framhåller särskilt bildens koppling till minnet, ett memento: glöm inte vilka fasansfullheter människan är kapabel till. Dvs att bildernas fasa och grymhet skulle appellera till den etiska instans som minnet tydligen härbärgerar. Hon säger: ”Hjärtlöshet och minnesförlust tycks höra samman.”¹⁵ Om man däremot vänder sig till Roland Barthes säger han tvärtom att: ”Fotot är aldrig någonsin till sitt väsen ett minne”. Och som om inte detta räckte: ”det låser dessutom detta minne, blir mycket snabbt ett motminne. Vänner till mig kom en dag att tala om sina barndomsminnen, för sådana hade de, medan jag, som just hade tittat på min[a] foton från förr, inte längre hade några. Omgiven av dessa fotografier kunde jag inte längre finna någon tröst i Rilkes vers: ’Lika mild som minnet fyller mimosan rummet’, för Fotot ’fyller’ ingalunda rummet, här finns ingen doft, ingen musik, ingenting annat än *det stirrande tinget*. Fotografiet är våldsamt, inte för att det visar upp några våldsamheter, utan för att det *med våld fyller synen* och för att i det kan ingenting vare sig förnekas eller förvandlas (att man ibland kan säga att det är sött är ingenting som motsäger dess våldsamhet: många menar att socker är sött, men jag, jag tycker att socker är våldsamt)”.¹⁶

Självklart är både kropp och språk som mest lätthanterliga i en avklarnat binär struktur: den slutna kroppen och den öppnade kroppen, minne och glömska, utanpå och inuti, yta och djup. Viljan att avtäcka, upptäcka och gå vidare ligger till grund för både

kunskap och vansinne:

Ytan som aldrig bara är yta, utan som också förespeglar

löftet om att

det finns något mer

därunder: löftet om ett djup, ett

innehåll, en

essens. Det är en struktur som passar både

den konstintresserade och kolonialherren,

psykopaten och akademikern.

Jag kräver att bli betraktad utifrån mitt Begär¹⁷

När enbart ytorna talar tiger köttet –

kroppen

är det material som har tystats till förmån för

ytornas skval, och som

underordnats ett ytligt korresponderstänkande samt

representationstvång där varje *skillnad* mellan yta och

identitet har

upphävts. ”Att skriva som en kvinna som glömt att hon

är en kvinna”

läser jag därför utifrån en nödvändighet att låta

kroppen komma till

tals, att

skriva med kroppen.

Vad betyder det?

Och hur sker detta utan att

spärras in i det

ena eller

andra

fängelset?

Svar:

Att skriva med kroppen

betyder att skriva

mot

kroppen.

Det är varken en

paradox eller ett

vidder av tyst

mörklagt

kött

Kroppen är [...] den plats där

vi möter en mängd olika perspektiv som kanske, eller kanske

inte, är vårt eget. Hur jag blir mött och hur jag blir understödd

beror i grund och botten på de sociala och politiska nätverk

som denna kropp lever i, hur jag blir

betraktad och behandlad, och hur det betraktandet och den

behandlingen underlättar för detta liv, eller misslyckas att göra det

levbart.¹⁸

dilemma, det är att ta
 ansvar för
 den omöjlighet, den
 glömska och det
 våld som språket härbärgerar. Och vars
 spår (i form av skrift)
 utgör beviset på att en
 kamp har ägt rum.
 Här,
 nu, i
 denna
 kropp.

Mara Lee är författare samt doktorand i Litterär gestaltning vid Göteborgs universitet

Noter

- 1 Toril Moi: "Jeg er ikke en kvinnelig forfatter", *Samtiden* 2008:3.
- 2 Franz Fanon: *Svart hud, vita masker*, Daidalos 1995 (1971), s.112.
- 3 Fanon 1995, s. 111. Obs: min avsikt är på intet vis att jämställa vita kvinnors skönhetsbryderier och Fanons beskrivning av hur den vites blick konstruerar honom som en *neger* – tvärtom. Precis tvärtom.
- 4 Moi 2008, s. 19.
- 5 Judith Butler: *Krigets ramar. När är livet sörbart?*, Tankekraft förlag 2009, s. 37.
- 6 Butler 2009, s. 37.
- 7 Jacques Derrida: *Den andres enspråkighet eller den ursprungliga protesen*, Daidalos 1998, s. 46.
- 8 "Symposium kring feministiska strategier och metoder", Moderna museet, den 23/10 2010.
- 9 Butler 2009, s. 58.
- 10 Butler 2009, s. 59.
- 11 Georges Didi-Huberman, *Öppna Venus. Nakenhet, dröm, grymhet*, Ersatz 2009, s. 105.
- 12 Butler 2009, s. 36.
- 13 Georges Bataille, *L'Érotisme*, (Les éditions de minuit 1957) s. 159f, cit. ur Didi-Huberman 2009, s. 102.
- 14 Susan Sontag, *Att se andras lidande*, Brombergs 2004, s. 121.
- 15 Sontag 2004, s. 121.
- 16 Roland Barthes, *Det ljusa rummet. Tankar om fotografiet*, Afbeta 1986 (1980), s. 132.
- 17 Fanon 1995, s. 194.
- 18 Butler 2009, s. 57.

